

BEÉLY FIDÉL ÉS A BAKONYBÉLI BENCÉS TANÁRKÉPZÉS

Fehér Katalin

*Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kar,
Neveléstudományi Tanszék*

A bakonybéli bencés tanárképzés kezdetei

A Szent Benedek rend bakonybéli apátságában 1758-tól, rövidebb-hosszabb megszakításokkal 1849-ig folyt tanárképzés. A rend által működtetett gimnáziumok számára képeztek itt pedagógusokat.

1758 novemberétől kezdve *Deső Bernátnak*, az „artes liberales” tanítójának vezetésével két éven át nyolc tehetséges növendék készült fel itt a nevelői pályára. Nincsenek feljegyzések arról, hogy pontosan mit tanultak a leendő tanárok, de feltételezhető, hogy a logikai és a metafizikai képzés mellett a történelmet, a matematikát és a fizikát is tanulmányozták. A végzett növendékek a rend modori gimnáziumának tanárai lettek.

1760 és 1764 között szünetelt a tanárképzés Bakonybélben. Ezekben az években Tihanyban *Czár Kolumbán* vezetésével logikai és metafizikai, majd Pannonhalmán *Németh Kelemen* vezetésével fizikai tanulmányokat folytattak a hallgatók. 1764-ben a pedagógusképzés székhelye ismét Bakonybél lett. Ekkor *Roth Sebestyén* oktatta a bölcséleti tárgyakat két éven át. Ezt követően, hosszú időn át, egészen 1818-ig semminemű oktatás nem folyt Bakonybélben, hiszen *II. József* 1782. január 12-i rendelete értelmében 1786 novemberéig számos szerzetesrendet, köztük a bencés rendet is fel kellett oszlatni.

A rend csak 1802 novemberében kezdte meg ismét működését, *Ferenc császár* uralkodása alatt. Ekkor a bencések kilenc gimnázium és egy grammatikai iskola működtetésére kaptak engedélyt, így az eddigieknél jóval több képzett tanárra volt szükség.

A tanárképzés az 1802 és 1818 közötti években előbb Győrben, majd Pannonhalmán folyt. 1818 őszén *Gátser Leót* nevezték ki Bakonybélbe az újra megindult bölcsélettagozati képzés harmadik évfolyamának vezetőjévé. A tanárjelöltek ezen az évfolyamon átismételték a korábbi évek poétikai-retorikai tananyagát, a klasszikus szerzők műveinek elemzését, az irodalomelméletet, az esztétikát. Emellett azonban a tanári pályára előkészítő speciális ismereteket is kaptak. Tanultak nevelés- és oktatástant valamint az egyes tárgyak tanításának módszertanát. 1818 és 1827 között évente átlagosan 10 tanárjelölt tanult Bakonybélben. 1827-től kezdve öt éven át ismét Pannonhalmán oktatták a leendő tanárokat, a teológiai képzés keretén belül.

A bakonybéli bencés tanárképzés fénykora (1832–1849)

1832-ben új fejezet kezdődött a bakonybéli bencés tanárképzés történetében. Ekkor nevezték ki bakonybéli apáttá *Guzmics Izidort*, aki ezt megelőzően Pannonhalmán oktató teológiát, és igen jó eredményeket ért el növendékei erkölcsi és tudományos fejlődésének előmozdítása terén.

Guzmics felvilágosult gondolkodású, a pedagógia elméleti és gyakorlati kérdései iránt érdeklődő, az iskola ügyeit igazán a szívében viselő pedagógus volt. Elméleti pedagógiai munkát nem hagyott hátra, de kéziratban fennmaradt apáti naplója, levelezése és egykori tanítványainak visszaemlékezései arról tanúskodnak, hogy kiváló nevelő volt.

1826 február 26-án Pannonhalmán kelt levelében, melyet jó barátjához, *Kazinczyhoz* írt, összefoglalta pedagógiai elveit. *Guzmics*, mint a legtöbb reformkori gondolkodó, azt vallja, hogy a nevelés állami feladat.

„Tagadhatatlan, hogy a nevelésre fő gondját illik vetni a kormánynak; csak az által remélhet jó polgárokat, s azért boldogokat is. A közneveléshez tehát tagadhatatlan jussa van a törvény hatalomnak... A nevelés tárgyait, módját határozza meg a kormány, legyen meg az illendő fölvi gázás, s csak alkalmas tagok rendeltessenek a tanítói székekre...” (*Gulyás*, 1873. 94. o.)

A tanulók életkorához, értelmi fejlettségéhez igazodó szabályozott, és legfőképpen magyar nyelvű oktatást követel, egységes elvek, egységes gyakorlat és egységes felületes rendszer kiépítésével.

„Hogy eddig a köztanítás várakozásunknak nem igen felelt meg, közelebbi okát magában a systemában kell keresnünk... Nem téved-e el a még gyenge nevédeknek fejteni indult eszecskeje abban a sok dirib-darab, különféle tárgyú dolgoknak tanulásokban, melyeket sem a tanítónak igazán kifejteni, sem a gyermeknek elgondolva tanulni nincs elegendő ideje, s tehetsége? S mindezt többnyire latin nyelven! ...Legyen helyes systema, szabassanak a tárgyak a nevédektség erejéhez, legyen gondos felvi gázás a tanítókra, de ne három-négy felül is, hogy a szegény tanító azt se tudja, kinek engedjen, kitől tartson.” (*Gulyás*, 1873. 95. o.)

Guzmics elítéli a magánnevelést. Azt kívánja, hogy minden magyar állampolgár, tekintet nélkül társadalmi helyzetére, nyilvános iskolába járjon.

„... a házi nevelés egészen tiltassék el. Ha elfajult nagyjaink gyermekeinek újra születniük, nemzetiesedniük kell, ezt csak közönséges nevelés által viheti a legbizonyosabban véghez. Az a külön nevelt ifjú gróf vajon ismeri-e egykorú polgár társait? Megtanulta-e őket becsülni? Észrevette-e, hogy erkölcsi tekintetben mennyien vannak felette, kiket most kevélyen vet meg, fényes köréből letekintvén az alacsonyabb születésűekre? Nem fogja-e egész életében szégyelleni azok közé elegyedni, kiktől mindig szorgalmasan távoztatva különbözött?” (*Gulyás*, 1873. 96. o.)

Életrajzírója a következő szavakkal jellemzi *Guzmics*ot:

„*Guzmics* nem csupán tanítója, hanem egyszersmind nevelője is volt hallgatóinak. Nemcsak hittudományi ismeretekkel gyarapította tanítványainak elméjét, hanem törekedett egyúttal a vallásosság érzelmeit csepegtetni szíveikbe, s a honszeretet lángját éleszteni kebleikben. Élénk érdeklődéssel viseltetett fejledező tehetségeik iránt, éber figyelemmel kísérte olvasmányait, iparkodott őket önmunkásságra szoktatni, s rajta volt, hogy

mentül korábban megismerkedjenek a nemzeti irodalommal. Ő volt továbbá a növendékapok színi játékaiknak rendezője is.” (Zoltvány, 1884. 58. o.)

Guzmics Izidor személyében tehát igazán rátermett, jó pedagógiai érzékkel megáldott, képzett és értékes vezető került a bakonybéli apátság és iskola élére, melyben a harmadéves bölcséleti osztályt nyert elhelyezést. Ebben az osztályban készítették elő a növendékeket a tanári pályára. A rendelkezésre álló egy tanév alatt nevelést, tanítást, módszertant, esztétikát, oklevéltant tanultak a növendékek, valamint a humaniorák anyagát ismételték.

Az apát egykori kedves tanítványa *Briedl (Beély) Fidél* tanította a nevelés- és oktatást, a módszertant, az esztétikát és a diplomatikát, *Kovács Villebrand*, majd 1837-től *Szkalka Kandid* pedig a humaniorákat és a klasszika-filológiát. *Maga Guzmics* rendkívüli tárgyként görög nyelvet tanított.

A felsorolt tantárgyakból a növendékeknek nyilvános vizsgát kellett tenniük, és csak a megfelelő eredményt elért hallgatók kaphattak tanári oklevelet.

A neveléstudomány oktatása a reformkori Bakonybélben

Beély Fidél 1832–1849-ig oktatott neveléstudományt Bakonybélben. Életéről, elméleti és gyakorlati pedagógiai munkásságáról nem készült összefoglaló munka, sőt még nagyobb tanulmány sem. Szerzetestanárként életét a tanításnak szentelte, de emellett jelentős elméleti pedagógiai tevékenységet is kifejtett.

Briedl József (a *Beély Fidél* nevet később vette fel) 1807. július 5-én született Székesfehérváron, polgári családban. Édesapját korán elvesztette, édesanyja minden áldozatot vállalva tanította fiát, aki már kora gyermekkorától kezdve tehetséges és szorgalmas diáknak bizonyult. Elemi és középfokú tanulmányait szülővárosában végezte kiváló eredménnyel.

„Egyedül csak a tanító szerzetes életre lévén kedvem, s hivatásom, tanítóim ajánlatára a Szt. Benedek rendjét választám, melybe 1822. szeptemberében a szokott próbatételt kiállva fölvettem, és október 16-án fölöltöztettek *Fidél* nevet nyerve” – írja életrajzában (*Beély*: Életem rajza. 2. o.).

Pannonhalmán négy évig tanult, majd Bakonybélben a költészet- és szónoklattan, valamint a nevelés- és oktatástant tanulmányozta. 1830. augusztus 6-án áldozópappá szentelték. Rövid ideig mint egyházi szónok működött Pannonhalmán. *Guzmics Izidor*, aki már diákkorában felfigyelt a tehetséges ifjúra, apáttá történt kinevezésekor magával vitte Bakonybélbe. Őt találta alkalmasnak az oklevéltan, az esztétika, de főként a nevelés- és oktatástant tanítására. Egyidejűleg kinevezte a könyvtár őrévé is. A fiatal tanár ebben az időben kezdett érdeklődni a nevelés elméleti kérdései iránt. Számos idegen nyelven olvasott, és a bakonybéli könyvtár gazdag pedagógiai anyaga is a rendelkezésére állt. Pedagógiai tárgyú írásokat fordított németből és angolból, és ezekben az években kezdett publikálni is. Az 1830-as években az *Athenaeum*, az *Egyházi Tár* és a *Tudománytár* című folyóiratokban tette közzé pedagógiai tárgyú írásait. Írt *Kant* és *Jacotot* nevelési rendszeréről, a természettudományok oktatásának fontosságáról, az erkölcsi nevelésről, a vizsgák pedagógiai értékéről. Elméleti pedagógiai munkásságának elismerésül 1839. november 22-én az akadémia *Beély Fidél*t levelező tagjává választotta.

„E megtiszteltetés új ösztön és buzdítás vala nékem, minden erőmet és üres időmet egyedül a virágzó magyar literatúrának előmozdítására fordítom, mit földi pályám végéig állhatatosan is fogok tenni.” – írja önéletrajzában (*Beély: Életem rajza*. 3. o.).

Főműve, az *Alapnézetek a nevelésről...* 1848 márciusában, pár nappal a forradalom kitörése előtt jelent meg. A forradalom bukása után megszűnt Bakonybélben a tanárképzés. *Beély* hat éven át az apátság botanikus kertjét gondozta. Többé nem publikált. 1855-től a rend kőszegi gimnáziumának igazgatójaként működött 1863. június 30-án bekövetkezett haláláig.

A bakonybéli tanárképzés virágkora az 1832 és 1848 közötti évekre esik. Igen sokoldalú, korszerű képzésben részesültek a leendő bencés tanárok. Különösen igényes és magas színvonalú volt a neveléstudományi tárgyak tanítása, melyeket *Beély Fidél* tanított. Az egy tanéven át tartó képzés első félévében tanultak a növendékek pedagógiát. Hétfőn, szerdán és pénteken délutánonként 3–4-ig új ismereteket adott át *Beély Fidél* hallgatóinak, ugyanezek a napokon reggel 8 és 9 óra között folyt a korábban tanultak ismétlése, rendszerezése és rögzítése. Kéziratban maradt önéletrajzából tudjuk, hogy a fiatal tanár előadásaira rendkívüli lelkiismeretességgel készült. Napi 4–5 órát töltött a külföldi és hazai neveléstudományi szakirodalom olvasásával. Az előadások és a vizsgák nyelve egészen 1844-ig hivatalosan a latin volt, de feltételezhető, hogy a szép magyarságú pedagógiai írásokat közreadó tanár óráinak egy részét már a harmincas évektől kezdve anyanyelvünkön tartotta.

A *Beély Fidél* által oktatott pedagógia tárgy tananyagának kivonata kéziratban maradt ránk. A latin nyelvű tematika felöleli a neveléstudomány egészét (*Sörös Pongrác*, 1904. 227–229. o.).

Főbb fejezetei: Általános neveléstan. Általános oktatástan. Speciális neveléstan. Az általános neveléstan keretein belül a testi, értelmi, erkölcsi és esztétikai nevelés kérdéseinek tárgyalására került sor. Az általános oktatástani ismeretek között szerepeltek elméleti didaktikai problémák éppúgy, mint a különböző tantárgyak tanításának módszertana. A speciális neveléstan felölelte az iskolai és a magánnevelés, valamint a különböző korú gyermekek nevelésének, más-más pályára való felkészítésének tudnivalóit.

A rövid tematika vázlatos képet nyújt arról, hogy *Beély Fidél* igényes, korszerű, rendszeres neveléstudományi ismereteket közvetített a leendő tanároknak. Emellett azonban más, pontosabb forrásból – 1848 márciusában megjelent főművéből – is tájékozódhatunk a reformkori Bakonybélben oktatott pedagógia tantárgy tartalmáról.

Beély Fidél neveléstudományi műve

1848. március 20-án *Toldy Ferenc*, az akadémia „titoknoka” két vaskos kötetet kapott Bakonybélből, a következő levél kíséretében:

„*Tekintetes Tudós Titoknok Úr!*

Szerencsés vagyok ez alkalommal a nevelésről írt, és csak imént megjelent munkámból Ttes Titoknok Úrnak két példányt küldhetni. Az egyikkel tiszteletem jeléül jó kegyednek kedveskedem, a másikat méltóztassék az academia könyvtárába helyezni. Több évi tanárságom e kalászaival szeretett honunk szelleme javait, s academiánk, mellynek pa-

rányi tagja én is vagyok, díszét vágytam nevelni. Méltóztassék hazafiúi törekvésem becses figyelmére méltatni, s olly szívvel elfogadni, milyennel azt küldöm.

Tartson meg Ttes Titoknak Úr továbbra is szives indulataiban, ki megkülönböztetett tisztelettel vagyok

Tekintetes Tudós Titoknak Úr alázatos szolgája Beély Fidél tanár
Bbél, Márc. 10-én, 1848.” (*Beély Fidél* levelei *Toldy Ferenc*hez)

A mű, amelyet a fenti szavakkal ajánlott *Toldy Ferenc* figyelmébe a szerző, az „Alapnézetek a nevelés, és leendő nevelő s tanítóról, különös tekintettel a tan történeti viszontagsága s literaturájára” címet viseli. Korai és becses darabja neveléstudományi szakirodalmunknak, már csak azért is, mert ez tartalmazza az első jelentősebb egyetemes neveléstörténeti összefoglalást magyar nyelven, és ennek függelékében szerepel az első pedagógiai bibliográfiánk. A munka már 1842-ben elkészült, de a cenzúra nem adott engedélyt a kinyomtatására, így csak 1848-ban láthatott napvilágot. *Beély Fidél* egyik 1842-ben írott levelében keserű szavakkal panaszkodik *Toldy Ferenc*nek a korabeli cenzúra-viszonyokra:

„Ha valaki később ezt a művet olvasni fogja, csodálkozni fog, mint lehetett ezt a munkát a tizenkilencedik században a nyomtatástól eltiltani. Ha van is benne néhány constructio, mely a mostani renddel némileg ütközik, nem oly súlyos, hogy eltiltasson, midőn ennél veszélyesebb darabok is kerülnek sajtó alá.” (*Beély Fidél* levelei *Toldy Ferenc*hez, 1842. ápr. 8.)

Érdekes lenne az eredeti kéziratot egybevetni a megjelent művel, de sajnos eddig nem került elő.

Beély művét tanárjelölteknek és gyakorló pedagógusoknak szánta, őket kívánta segíteni:

„Nem indított engem akár önhaszon, akár akármely más mellékes tekintet e munkám közreboicsátására, hanem, és csupán azon buzgalom és lelkesedés, mellyel a nevelés ügyét ölelem, és azon tiszta szeretet és bizodalom az ifjúság iránt, mellynek tanításával életem pályájának legszebb éveit...legörömteljesebb élvezettel eltöltém... Munkám leginkább a nevelés és tanítás pályáján nemes munkássággal fáradozóknak van szánva, kik általa mind a nevelés józan elvei, s tulajdonaival, mind a nevelők s tanítók szükséges sajátságaival, mellyek olly igen sokakban hiányzanak, bőven, s kimerítőleg megismerkedhetnek; egyszersmind a tan történeti viszontagságait rövid tömötséggben, a német, s magyar neveléstani literatura jobb terményeivel föllelendik. Így bizonyára nem csak a nevelők s tanítók, hanem mindazok is haszonnal fogják munkámat olvashatni, kiket a nevelés és tanítás ügye közelebbről érdekel.” (*Beély*, 1848. Bevezetés VIII.)

A nevelés fogalma, célja, alapelvei

A mű első részében *Beély* általános nevelésfilozófiai elveket fogalmaz meg. A nevelés fogalmát tágabb és szűkebb értelemben is meghatározza. Tágabb értelemben a nevelés nem más, mint „mindazon tárgyak, dolgok, tények, körülmények s viszonyok, melyek a gyermekre befolyást gyakorolnak. Szűkebb értelemben a nevelés „nem egyéb, mint az ifjú ember testi, lelki és szellemi tehetségei s erejének első éveiben szabályszerűleg eszközöltött kifejlesztése, s tökéletesítése. E kifejlesztése s tökéletesítése az emberben el-

rejtett legszebb tehetségeknek egyszersmind tárgya a nevelésnek.” A nevelés célját *Beély* a következőképpen határozza meg:

„Az ember csak nevelés által válik emberré. Nevelés nélkül elvadul az ember. A nevelés célja, hogy jámbor, s erkölcsös embert, ... s hogy a köztársaságnak hasznos tagot s polgárt képezzen.” (*Beély*, 1848. 4. o.)

Megfogalmazza azt az alapvető pedagógiai tételt, hogy

„Az ember csak a nevelés által válik emberré; s neki születésének első percétől, kisdedsege, s ifjúságánakkorán át mellőzhetetlenül szükséges az idegen segély, s gyengéd- den ápoló kéz... Nevelés nélkül elvadul, elszilajodik az ember, hasonlag a legnemesebb gyümölcs magvához, melly dajkálata s nemesítés nélkül csak törpe és fanyar lesz.” (*Beély*, 1848. 7. o.)

Beély felsorolja és elemzi a nevelés alapelveit:

„A nevelés legyen általános azaz terjeszkedjék ki minden lehető testi, lelki és szellemi tehetségeinkre; a legparányibb erő se maradjon míveletlenül, egyik a másik rovására szerfölött ne képeztessek, se egyik a másiknak föl ne áldoztassék.” (*Beély*, 1848. 11. o.)

A nevelés tehát legyen „egyetemesen összhangzó”, vagyis „semmi tehetséget míveletlenül ne hagyjunk, s szerfölött nagy gondot s figyelmet kizárólag bizonyos erőkre ne fordítsunk, melly miatt valamely nemesebb tehetség végképp elhanyagoltatnék.” A nevelés legyen „célszerű”. Mit jelent a célszerűség a szerző szerint?

„Az embernek egyetemes célja, hogy tiszta vallásosság és erkölcsiség által az örök boldogságot elnyerhesse...e tekintetben a magyar s olasz, a költő a művész, a pór s fejedelem nevelése közt nincs különbség, miután mindegyiknél csak az egyetemes cél valósítása forog fönn. Továbbá az embernek külön célja, hogy a köztársaság hasznos tagja, vagyis a világ érdemes polgára legyen, s e viszonyban úgy kell őt nevelni, hogy a társas életből folyó sokrendű kötelességek hű s készséges teljesítésére idomítassék.” (*Beély*, 1848. 15–16. o.)

Fontos pszichológiai elveket is megfogalmaz a szerző. Nézete szerint a nevelés során tekintettel kell lenni a gyermek természetére.

„A nevelés természetszerűségének bélyege nem csupán azt követeli, hogy a nevelő az emberi természethez általában, hanem inkább, s különösen a nevelendéknek természetéhez alkalmazza magát, s mindeneket e szerént neveljen... A nevelő tehát, ki a nevelésnek a természetszerűség bélyegét akarja megadni, szükséges, hogy az emberi természet alapos ismeretével bírjon.” (*Beély*, 1848. 16–17. o.)

Beély azt a fontos tételt is erősen hangsúlyozza, hogy a nevelés során az egyes gyermekek egyéniségében mutatkozó különbségeket figyelembe kell venni.

„A nevelésnek módosulnia kell a nevelendék egyénisége szerint. Ugyanazonegy eszköz különféle egyénekhez képest változó, sokszor ellenkező hatást támaszthat. Midőn például a dicséret egyiknek ösztönül szolgál a szorgalomra, ugyanaz mást hanyaggá tehet; egyikre félelem, másokra biztatás és remény hat sikeresebben. Ennek következtében szoros kötelessége a nevelőnek nevelendéke ... egyéniségét kikutatni, s ehhez mérni az eszközöket, ha célzott akar érné.” (*Beély*, 1848. 19. o.)

Nemcsak a gyermek egyéniségéhez, hanem korához is alkalmazkodni kell a nevelés során.

„Sem a test, sem a lélek és szellem nem képes mindenre ugyanazonegy korban, s az eszközöknek, mellyekkel a test erei, a lélek serényebb munkálódása és a szellem sokoldalú hatása előmozdítatik, korszerűleg változniok kell.... Minden kornak megvannak a maga sajátságai, kívánatai, nézetei, hajlamai s ingerei mellyeket mindenkor tekintetbe kell venni, s ezekhez aránylag a kifejlődési eszközöket használni. Nem bánhatom a gyermekkel úgy, mint a férfival, sem az ifjúval úgy miként az öreggel bánám, hanem ha czélt akarok érni, úgy kell bánnom velük, miként e koroknak sajátságai követelik.” (Beély, 1848. 20. o.)

A nevelőnek gondolnia kell a fokozatosságra is. Nem lehet a gyermek fejlődését siettetni, hanem mindig az adott kornak megfelelően kell a nevelés- és oktatás tartalmát és módszereit megválasztani.

A szerző által felsorolt nevelési elvek napjainkban természetesnek tűnnek, de százötven évvel ezelőtt ezek nagyonis új, mondhatnánk forradalmi elveknek számítottak.

Beély a neveléstan tanulmányozását nemcsak a leendő és már gyakorló pedagógusok, hanem mindenki számára szükségesnek tartja. A nevelés elveivel a szülőknek, a lelkipásztoroknak, az államférfiaknak is meg kell ismerkedni, de ezek az ismeretek minden ember számára hasznosak lehetnek, hiszen az elvek követésével az önnevelés terén mindenki érhet el eredményeket.

A pedagógia, mint tudomány

A szerző kitér a pedagógia, mint tudomány kérdéseinek tárgyalására, felsorolja annak segédtudományait is. Nézete szerint a pedagógia elsősorban tapasztalati tudomány.

„A neveléstan első és legfontosabb kútforrása az emberi, s különösen az ifjúemberi természet. Az ifjú ember természetét, s ennek a kor, viszonyok, s körülményekhez képest változó állapotját s folyamatát csupán csak a tapasztalat segédelmével kutathatjuk, s ismerhetjük ki a legbiztosabban. (Beély, 1848. 82. o.)

A neveléstan segédtudományai között első helyen említi az emberismerettant, vagyis az antropológiát, majd a pszichológiát, a művelődéstörténetet, az „országant” említi. Ezen valamiféle közgazdasági-szociológiai ismeretrendszert ért.

Különleges, és a XIX. században teljesen egyedi az a nézete, hogy a pedagógia egyik legfontosabb segédtudománya a „fiatal emberekkel folyamatos társalgás” tudománya, vagyis mai szóhasználattal élve a kommunikációelmélet.

A nevelő személyisége

Beély művének legterjedelmesebb és legkidolgozottabb része a nevelő személyiségével foglalkozik. A megállapítások, amelyeket erről a témáról megfogalmaz, nagyrészt ma is helytállóak, korszerűek, sőt némelyik javaslatát még napjaink pedagógusképzésének sem sikerült maradéktalanul megvalósítania.

Miért fontos, hogy csak a legrátermettebbek kerüljenek a pedagóguspályára? Erre a kérdésre így válaszol a szerző:

„Ki a nevelői s tanítói pályára szánja magát, mellyen végnélkül sokat építeni vagy rontani lehet, szükséges mindenek előtt, hogy jeles sajátságokkal bírjon, s magát mielőtt e

szent küszöböt meglépné, legszigorúbban vizsgálja meg, vajjon e fölséges hivatalra alkalmas-e? Ki előleges szigorú önbírálat s mindennemű tehetségeinek mélyebb vizsgálata nélkül bátorodik vakmerően a vállaira venni a nevelés sokféle terheit, rontani és dúlni indul, mert gyakran a reábízott nevendékek legszebb testi, lelki és szellemi tehetségeit temeti el örökre.” (Beély, 1848. 27–28. o.)

Még napjainkban sem megoldott a pedagógusjelöltek pályaalakmasságának vizsgálata, pedig ennek fontossága nem vitatható. A szerző sorra veszi a leendő nevelő külső és belső tulajdonságait. A „nevelő s tanító elméleti tulajdonságai” közül elsőrendű fontosságúnak tartja, hogy „ki másokat nevelni s tanítani akar, az a nevelés s tanítás tárgyainak alapos ismeretével bírjon.” Ismerje jól a logikát, az erkölcsant, az esztétikát, az antropológiát, a pszichológiát. Különös figyelmet kell fordítania a tanítástanra, (vagyis a didaktikára) a tanításmódszerant, mivel ezek a neveléstan fontos részei.

Természetesen a neveléstan alapelveivel is tisztában kell lennie a leendő nevelőnek. Mindezek mellett biztos ismeretekkel kell rendelkeznie azokból a tudományokból, melyeket tanítani fog. Tehát ismernie kell a matematika, a természettan a földrajz, a történelem tudományát, jártasnak kell lennie a „hangászat”, a „rajzolás”, művészetében, a szónoklattan és költésztan elemeiben. A nyelvek tanulásáról-tanításáról szólva *Beély* kifejti, hogy a tanítónak „legnagyobb gond, szorgalom és buzgalmat kell fordítania a honi nyelvre, mellyet hivatalánál fogva nem középként, hanem alaposan s nyelvtanilag illik tudnia és beszélnie.”

De a magyar nyelvet egy tanárnak nemcsak szabatosan kell beszélnie a magyar nyelvet, hanem

„annak ki nevel és tanít, vagy egykor nevelni s tanítani fog, legszentebb kötelességében áll igyekezeteit oda irányozni, hogy az édes honi nyelvet, e nemzeti legdrágább kincset, mely egyszersmind fő feltétele minden másrendű műveltségnek, a lehető legnagyobb lelkesedés, buzgalom s iparral tanulja, nyelvtanilag alaposan ismerje, fáradhatatlan törekvéssel előmozdítsa, terjessze, művelje, szépítse, és a gondjaira bizott vagy egykor bizandó nevendékeit is szinte példájával e nemzeti kincs legtisztább szeretetére, lankadhatatlan megtanulására, s terjesztésére buzdítsa, s lelkesítse.” (Beély, 1848. 43. o.)

A pedagógusnak emellett jól kell beszélnie németül, de jó, ha angolul és franciául is tud, hiszen a legújabb szakirodalmat ezeken a nyelveken olvashatja. *Beély Fidé*l már a XIX. század közepén megfogalmazta azt a ma is helytálló elvet, hogy egy tanárnak egész élete során folyamatosan képeznie kell magát, hiszen enélkül képtelen lépést tartani az új tudományos eredményekkel.

„Maga a hivatal fönsége, ennek sokrendű kötelességei s terhei jogosan követelik a nevelőtől, hogy e korrall együtt minden jó és hasznosban haladjon, s magamagát az említett tudományokban szorgalmasan gyakorolja, vagyis napról-napra önmagát tökéletesítse, merített észrevételeit s tapasztalatait folyton nevendékeinek üdvére fordítsa.” (Beély, 1848. 45. o.)

Az állandó tanulásnak, az új ismeretek megszerzésének eszköze a könyvtár. Milyen jellegű könyveket tartalmazzon egy pedagógus magánkönyvtára?

„A nevelő s tanító könyvtára inkább kevés, de jeles, mint sok, s haszontalan munkákból álljon. Ítéletünk szerint a nevelői könyvtárt leginkább a következő munkák ékesítik: 1. jobb nyelvtanok és szótárok, mellyeknek mindennapi hasznokat veszi, s mind magán,

mind nevendékein ezekből mindannyiszor segít, valahányszor szavak, s szabályok iránt nehézségek s kétségek támadnak. 2. a latin, s hellén irodalom remekebb művei. 3. kézi könyvek mellyek útmutatása szerint a gyermekeket nevelni és tanítani kell. 4. a honi irodalom legjelesebb terményei, s különösen mellyek a nevelés s tanítás köréhez tartoznak. 5. a külföldi irodalom jelesebb s jobb munkái, ezek közt kiváltképp a nevelést és tanítást tárgyazó classicusabb művek.” (Beély, 1848. 46. o.)

Nem kétséges, hogy a *Beély* által leírt könyvtár ma is nagyon hasznos lenne minden pedagógus számára.

A tanító a szerző szerint legyen erkölcsös, vallásos, szelíd, béketűrő, vidám, szerény, de ugyanakkor állhatatos és szilárd, ha a szükség úgy kívánja. Nyerje meg tanítványai szeretetét, bizalmát, legyen igazságos, kiegyensúlyozott, pontos.

A nevelő külső tulajdonságai sem hagyhatók figyelmen kívül. A tanár legyen ép, egészséges testalkatú, látása, hallása is kifogástalan legyen. *Beély* megfogalmaz egy olyan követelményt is, melynek elérése még ma is távoli cél pedagógusképzésünkben.

„A jó nevelő szava s hangja tiszta, hajlékony, érthető, s minden tetemesebb nyelvbéli hibától, például selypesség, s höbösségtől ment. Beszéde komoly ugyan, de nem durva, s kerülje szorgosan mindazt, mi póriasságot, alacsony tréfát, gúnyolódásokat, s megbántó elnevezéseket árulna el.” (Beély, 1848. 63. o.)

A nevelés története

Beély Fidél művének utolsó részében – a magyar pedagógiai irodalomban elsőként – összefoglalja a nevelés történetét az ókortól a XIX. századig, tehát a saját koráig. A zsidó, az egyiptomi, a görög és a római nevelés tárgyalása után foglalkozik a középkor és az újkor nevelési törekvéseivel. Külön kitér a felvilágosodás korának európai nevelésügyére.

Röviden összefoglalja a magyar nevelés történetét is a honfoglalástól egészen a saját koráig. *Beély* helyenként valóban csak vázlatos, de rendkívül érdekes és úttörő összefoglalása alapul szolgált a későbbi években már önálló műként megjelentetett neveléstörténeti munkák megírásához.

Neveléstudományi irodalom

Beély Fidél munkájának utolsó legértékesebb része A neveléstan irodalmának címet viseli. Ebben a részben a szerző – elsőként a magyar szakirodalomban – megkísérli, hogy a német nyelven önálló kötetben megjelent legfontosabb, és a magyarul megjelent összes általa ismert neveléstudományi mű bibliográfiai leírását adja. Megjegyzi, hogy az angol és francia szerzők művei német nyelven is hozzáférhetők. Említi *Collin*, *Schulzer*, *Peter Müller* műveit, melyek a XVIII. század első felében jelentek meg Németországban. Bibliográfiája tartalmazza *Campe* alapvető művét, az *Allgemeine Revision des gesamten Schul- und Erziehungswesens* című könyvet, mely Hamburgban jelent meg először 1785-ben, majd 1792-ben. *Beély* ismeri a filantropista *Guts-Muts* 1800-ban, Gothában megjelent munkáját, *Herbart*, *Pestalozzi*, *Milde*, *Ignaz Demeter* műveit. A kortárs német szerzők közül hozza *Eduard Beneke* alapvető művét, az *Erziehungs- und Unterrichtslehre* cí-

mű Berlinben, 1835–36-ban megjelent kétkötetes munkát, mely erőteljesen hatott a későbbi magyar szerzőkre, többek között *Kármán Mór*ra is.

Beély Fidél tanártársai figyelmébe ajánlja *Niemeyer Halleban* először 1796-ban megjelent művének új kiadását, (Grundstatze der Erziehung und des Unterrichts für Eltern und Schulmanner) melyet *Ürményi József* is olvasásra ajánlott már 1812-ben, és amely *Ángyán János* fordításában magyarul is megjelent. (Nevelés és tanítás tudomány. A szülők, a házi és iskolai tanítók számára a 6. kiadás szerint kidolgozta *Chimaini Leopold*, és a magyar nevelés szűkségéhez alkalmazta *Ángyán János*. I–II. Pest, 1822–33.)

Figyelemre méltó az a tájékozottság, melyet *Beély Fidél* mutat az 1840-es évek német pedagógiai irodalmában. Ma már elfelejtett, de a saját korukban ismert és népszerű szerzők minden munkáját felsorolja. Helyet kapnak a bibliográfiában *Adolf Frankenberg*, *C. G. Hergang*, *F. A. Gotthold*, *J. H. Schulz*, *E. G. Richter*, *Donat Müller* és mások pedagógiai művei.

A magyar szerzők neveléstudományi munkáinak *Beély Fidél* által összeállított bibliográfiája a korábbiak vonatkozásában nem, de az 1820-as évektől kezdve megközelítőleg teljesnek tekinthető. A szerző meg is jegyzi:

„Ügyekezünk, mint láthatja a T. olvasó, e lajstromban mindent felhozni, mi a nevelés- s tanításra csak némileg is vonatkozik, s ha mégis jó szándékunk s ügyekezünk daczára tán némelly fontosabb nevelési munka figyelmünket elkerülte volna, azt legyen szives a T. olvasó pótolni, s csupán annak tulajdonítani, hogy mindeneket egy tökéletes magyar bibliographia hiánya miatt nem tudhatunk.” (*Beély*, 1848. 162. o.)

Beély ismeri *Székely Ádám* 1771-ben publikált *Locke* fordítását, *Molnár János* 1776-ban megjelent pedagógiai leveleit, *Péteri Takács József* erkölcsi oktatásait, de nem tud a református *Tóth Pápai Mihály* 1797-ben Kassán megjelent Gyermekek nevelésre vezető útmutatásáról, az erdélyi *Hari Péter* és *Cserey Farkas* pedagógiai műveiről. Nem ismeri *Fáy Andrásnak* 1816-ból származó munkáját, a *Próbátétel a mai nevelés két nevezetes hibáiról* című művet.

Nemcsak a magyar nyelvű műveket sorolja fel *Beély*, hanem magyar szerzők latin és német nyelvű munkáit is hozza bibliográfiájában. (Így kaphattak helyet *Spányik Glicér* és *Fejér György* 1835-ben megjelent latin nyelvű művei is.) Fokozza a bibliográfia értékét, hogy a szerző felsorolja azokat a korabeli folyóiratokat is, melyek pedagógiai tárgyú írásokat is közöltek.

Sajnos *Beély Fidél* gyakorlati pedagógiai munkásságáról kevés adat maradt fenn, de féléves pedagógiai kurzusának kéziratosa, és az előbbekben ismertetett főműve arról tanúskodik, hogy igényes, korszerű pedagógiai ismereteket közvetített a bakonybéli bencés tanárjelölteknek tizenhét tanéven át, 1832 és 1849 között.

A tanulmány az „Alapítvány a Magyar Felsőoktatásért és Kutatásért” támogatásával készült.

Irodalom

- Beély Fidél: *Életem rajza*. MTA Kézirattár. K.1230. 16.
- Beély Fidél levelei Toldy Ferenchez*. MTA Kézirattár. Magyar Irodalmi Levelezés. 4. r. 61. sz. b. köt.
- Beély Fidél (1835): Néhány szó az erkölcsi nevelésről. *Egyházi Tár*, 41-49.
- Beély Fidél (1835): Népművelés. *Tudománytár*, 163–202.
- Beély Fidél (1838): Kivonatok egy nevelő naplókönyvéből. *Egyházi Tár*, 32–46.
- Beély Fidél (1848): *Alapnézetek a nevelés, és leendő nevelő s tanítóról, különös tekintettel a tan történeti viszonyaira s irodalmára*. Schmid és Busch. Pozsony.
- Fehér Katalin (1994): Beély Fidél és az első magyar pedagógiai bibliográfia. *Magyar Könyvszemle*, 1. sz. 88–93.
- Gulyás Elek (1873): *Kazinczy Ferenc és Guzmics Izidor levelezése*. 1822–1831. Pest.
- Horváth Cirill (1863): *Beély Fidél emlékezete*. Akadémiai Értesítő. IV. 53–64.
- Mészáros István (1990): *Iskola Szent Márton hegyén*. A Pannonhalmi bencés Gimnázium története. Pannonhalmi, 30–39.
- Sörös Pongrác (1903): Guzmics Izidor apáti naplója. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 323–347.; 474–495.
- Sörös Pongrác (1904): *A bakonybéli apátság története*. Stephamum. Budapest. 127–146. és 215–264.
- Vadászné Sándi Éva (1987): Cenzúra és népoktatáspolitikai a reformkorban. *Magyar Pedagógia*, 3. sz. 282–301.
- Zoltvány L. Irén (1884): *Guzmics Izidor életrajza*. Franklin. Budapest.

ABSTRACT

KATALIN FEHÉR: FIDEL BEÉLY AND BENEDICTINE TEACHER
TRAINING IN BAKONYBÉL

The Benedictine order has been playing an important role in the development of Hungary's culture and education. The author surveys the history of teacher training in the Bakonybél Benedictine abbey from the middle 1750s to the revolution of 1848–49, paying special attention to the period between 1832 and 1849. In this period the abbey provided modern and high quality teacher training under the leadership of abbot Izidor Guzmics. The pedagogical subjects were taught by Fidel Beély, whose curriculum in Latin reveals what pedagogical subjects the students studied, what these subjects covered and what system was followed in their teaching. Besides being an excellent teacher, Fidel Beély made a significant contribution to education through his writings as well. In addition to the several articles he published in the journals of the period, his main work, *Alapnézetek a nevelésről* [Fundamental Views on Education] (1848) is a very valuable piece of Hungarian literature on education. The author introduces this work in detail, emphasizing that the first Hungarian bibliography of education was published as its appendix.

Magyar Pedagógia, 97. Number 3–4. 235–245. (1997)

Levelezési cím / Address for correspondence: Fehér Katalin, Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kar Neveléstudományi Tanszék, H–1075 Budapest, Kazinczy u. 23–27.